

Peter Mikša

TONE STROJIN
ZGODOVINA SLOVENSKEGA PLANINSTVA: SLOVENSKA PLANINSKA ORGANIZACIJA SPD-PZS, 1893–1948–2003.

Radovljica: Didakta, 2009. 505 strani.

Lani smo v Sloveniji praznovali visoko obletnico 115-letnega organiziranega planinstva pri nas. Leta 1893 je bilo v Ljubljani namreč ustanovljeno Slovensko planinsko društvo, ki je delno zaradi odpora pomembnejšemu (nemškemu markiranju) prostora tudi v naših gorah), predvsem pa zaradi skupnega veselja do planin takrat še redke posameznike povežalo v skupno društvo.

Planinstvo samo ima pri nas korenine, ki segajo dosti dlje v pretekla stoletja, kljub temu pa je o tej dejavnosti, ki danes zajema velike množice ljudi, malo zgodovinopisnih del. Prvi večji oris zgodovine planinstva, pa še ta je bil omejen na Savinjske Alpe, je monografija Frana Kocbeka *Savinjske Alpe*, ki je izšla leta 1926. Temu so sledila še vedno na določeno planinsko področje omejena dela: *V Triglavu in njegovi sosesčini* Evgena Lovšina iz let 1944 in 1946, *Gorski vodniki v Julijskih Alpah* iz leta 1966, *Triglav, gora in simbol* iz leta 1979, pregled zgodovine planinstva in alpinizma v Savinjskih Alpah

Borisa Režka z naslovom *Stene in grebeni* ter delo Toneta Strojina *Oris zgodovine planinstva* iz leta 1978. Tu je treba omeniti še Miro Marko Debelak in njeno, na žalost le po delih (v obliki člankov v *Planinskem vestniku* in reviji *Gore in ljudje*) objavljeno *Kroniko Triglava 1744–1940*, Tineeta Orla in njegovo neizdano *Kratko zgodovino slovenskega planinstva* ter prav tako neizdan *Kratek oris zgodovine slovenskega planinstva* avtorja Stanka Hribarja.¹ Določena obdobja in posamezniki so v člankih dobro pokriti, predvsem v od leta 1895 izhajajočem *Planinskem vestniku*, ki je v vseh obdobjih ogledalo dela planinske organizacije, gorniške kulture ter odraz splošnih razmer in duševnega doživljanja gora Slovencev.²

1 AS 380, Miha Potočnik, tehnična enota 14, gradivo drugih avtorjev – članki. Tipkopis Tineeta Orla, *Kratka zgodovina slovenskega planinstva*, in tipkopis Stanka Hribarja, *Kratek oris zgodovine slovenskega planinstva*.

2 <http://www.planinskivestnik.com> <25.8.2009>.

Avtor najnovejšega zgodovinskega pregleda slovenskega planinstva Tone Strojina, dolgoletni planinski delavec in planinski publicist, je po besedah urednika Franceta Malešiča začel gradivo o zgodovini našega planinstva zbirati že pred petdesetimi leti, raziskovati pa vsaj pred 35 leti. Njegovo prvo večje delo o slovenski planinski organizaciji iz leta 1978, *Oris zgodovine planinstva*, je obsegalo 138 strani, ki jih je tokrat več kot potrojil.

Monografijo je razdelil v dvanajst obsežnih delov, v katerih je poskušal zajeti vse do sedaj znane podatke o planinski zgodovini in njenih akterjih. Knjiga v prvem delu z opisi razvoja planinstva od naselitve naših krajev pa do prvih pristopov na vrhove oriše naše kraje v tedanjem času, domačine pod gorami ter prve domače vodnike v Julijskih in Savinjskih Alpah. Ker je za ta čas značilno, da so bili najpogostejši obiskovalci gorskega sveta znanstveniki, avtor podrobno opiše njihovo delo v naših gorah ter področja znanosti o gorah pri nas. Drugi del skoraj v celoti posveti osvajanju Triglava, prvoprstopnikom na njegov vrh leta 1778 in pomembnejšim triglavskim pristopnikom – Slovencem v 19. stoletju. Tretji del knjige je namenjen predzgodovini nastan-

ka Slovenskega planinskega društva (SPD), zajema pa predvsem drugo polovico 19. stoletja. Leta 1872, ko na slovenskem narodnem območju še ni bilo nobene tuje podružnice alpskih društev, so v Bohinju poskušali ustanoviti gorsko društvo triglavskih prijateljev, prvo planinsko organizacijo pri nas. Imeli so vse, kar potrebuje planinsko društvo: ime, predsednika Ivana Žana, svojo in sploh prvo planinsko kočjo pod Triglavom, »Triglavski tempelj«, ki ga je leta 1872 zgradil Jože Škantar - Šest iz Srednje vasi, in svojo pot na Triglav. Ni pa jim uspelo doseči potrditve društvenih pravil. Nadalje knjiga opisuje gradnjo prvih koč v triglavskem pogorju, vedno pogostejše obiske tujcev v naših hribih, predvsem pa širjenje nemškega, pa tudi italijanskega imperializma prek njihovih planinskih društev v naše gore. Od posameznikov v tem delu posebej omenja Juliusa Kugyja in Henrika Tumo. Tretji del konča s predhodniki in pobudniki SPD. V četrtem delu dobimo vpogled v dogajanje v SPD od nastanka leta 1893 do leta 1940. Avtor podaja razloge za nastanek, riše tedanji čas, pomembnejše akterje, razvoj SPD, nastanek podružnic, gradnjo koč itd. Peti del je namenjen alpinizmu in njegovemu razvoju pri nas. Prek

posameznikov konec 19. stoletja, drenovcev z začetka 20. stoletja in skalašev med obema vojnama nas vodi prek novih smeri v naših stenah ter v razmišljanju in dojemanju planinstva in alpinizma do leta 1940. Druga svetovna vojna in delo SPD v tem času sta zajeta v šestem delu knjige. SPD je kljub kulturnemu molku delovalo skozi vsa leta vojne, sicer v zmanjšani vlogi, saj je zaradi okupacije in razkosanosti Slovenije veliko podružnic prenehalo delovati. Konec vojne je prinesel nov politični veter, ta pa mnogo sprememb v planinsko organizacijo. Ta se je preoblikovala in prek različnih oblik je leta 1948 nastala Planinska zveza Slovenije (PZS). Nov veter je prinesel tudi velik razmah planinstva. To obdobje, ki ga avtor povleče do leta 1990, je zajeto v sedmem delu knjige. Obdobje od osamosvojitve Slovenije, ki po avtorjevem mnenju prinese novo liberalno usmerjenost tudi v planinstvo oziroma na PZS, pa do maja 2001 je predmet osmega dela, v devetem delu pa so opisane druge dejavnosti v PZS: nastanek in razvoj Gorske reševalne službe, organizacija vodništva na PZS, Planinski vestnik in njegovi uredniki, centralna planinska knjižnica pri PZS, osrednji planinski muzej, kulturna dejavnost v okviru PZS in varstvo

narave ter gorska straža. Zadnji trije deli – deseti, enajsti in dvanajsti – so bolj podatkovno-statistični. Avtor poda organizacijske povezave SPD-PZS po svetu in doma, prikaže vlogo SPD-PZS pri ustanavljanju in delu predvojne in povojne Jugoslovanske planinske organizacije, našteje povojna planinska društva med zdomci in zamejci, predstavi slovenska planinska društva, kočje in transverzale ter zaključi s seznamom nekaterih pokojnih zaslužnih slovenskih gornikov in zaključnimi mislimi.

Monografija *Zgodovina slovenskega planinstva: Slovenska planinska organizacija SPD-PZS, 1893–1948–2003*, je veliko delo velikega poznavalca te tematike in najbolj obsežno delo iz zgodovine planinstva na Slovenskem, ki je kadarkoli izšlo pri nas. Vseh dobrih 500 strani knjige je nabitih s podatki. Kljub vsej kvaliteti pa knjiga kaže nekaj pomanjkljivosti. Pri pregledu uporabljenih slovenske in druge gorniške literature se zdi, da se preveč naslanja na spomine akterjev, kar zmanjšuje njeno objektivnost. Podatke pobira iz že izdanih monografij in iz člankov, objavljenih predvsem v Planinskem vestniku. Nekaj je tudi časopisnih člankov, predvidevam pa, da celotno časopisje ni bilo pregledano. Primanjkujejo arhivski viri

oziroma jih sploh ni. Predvsem pa manjkajo številčnejše bibliografske pripombe, da bi bilo podatke mogoče hitro in natančno preveriti. Avtor prav tako ne navaja izvora fotografij oseb, slik in listin. Prav to je eden izmed razlogov konflikta med avtorjem in založbo na eni ter vodstvom PZS na drugi strani, saj sta avtor in založnik brez dovoljenja lastnika (po besedah vodilnih v PZS je to PZS) objavila leta 2004 najdeno izvirno listino, ki jo sedaj hranijo na PZS. Listina govori o nakupu 16 m² zemljišča vrh Triglava za 1 goldinar (kupna pogodba, 15. april 1895, prodajalka Občina Mojstrana, kupec Jakob Aljaž, Dovje 15).³

Knjiga je sicer strukturirana dobro, najprej kronološko, nato pa so dodane še teme, ki jih v kronološki pregled ni bilo mogoče vključiti. Za boljše poznavalce zgodovine slovenskega planinstva vsebinsko sicer ne prinaša nič novega, česar pa od monografije, ki prinaša pregled zgodovine našega planinstva, niti ne pričakujemo. V tem primeru je to celo prednost, saj nam prihrani brskanje po domači knjižnici.

---

3 <http://www.gore-ljudje.net/novosti/47279/>, intervju s predsednikom PZS Francijem Ekarjem <25. 8. 2009>.